

РОЛЯ НА ПРАВНО-ОРГАНИЗАЦИОННАТА ФОРМА НА ЗЪРНОПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ ПРИ НЕИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПАРИЧНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Докторант Петя Русева
Икономически университет – Варна

ROLE OF THE LEGAL ORGANIZATIONAL FORM OF GRAIN PRODUCERS IN CASE OF NON-FEASANCE TO MAKE MONEY OBLIGATIONS

PhD Student Petya Ruseva
University of Economic – Varna

Резюме

Изборът на правно-организационната форма на зърнопроизводителите при уреждане на финансовите им взаимоотношения е от особено значение за кредиторите, предвид възможността на стопанствата да функционират като дружества и като физически лица. В разработката са изложени рисковете за кредиторите в случай на предприемане на принудителни действия за събиране на вземания спрямо зърнопроизводители-физически лица и зърнопроизводители-търговски дружества.

Ключови думи: *правно-организационна форма, зърнопроизводител, кредитор, дружество, неизпълнение.*

Abstract

The choice of the legal-organizational form of the grain producers in settling their financial relations is of special importance for the creditors, considering the possibility of the farms to function as companies and as individuals. The elaboration sets out the risks for creditors in case of taking coercive actions for collection of receivables from grain producers – individuals and grain producers – commercial companies.

Key words: *legal organizational form; grain producer; creditor; corporation; non-feasance.*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2020.184>

Въведение

Изборът на правно-организационна форма е първа стъпка при формиране на предприятие (търговско дружество) с цел извършване на стопанска дейност. Този избор зависи най-вече от наличните финансови ресурси, възможностите за набиране на капитал, управленски умения за стартиране на бизнес и особеностите на данъчното облагане. По отношение на търговските дружества действа принципът „*numerus clausus*“, според който могат да се образуват само уредените в Търговския закон дружества, които по своята същност са юридически лица (ЮЛ) със стопанска цел. Според Г. Стефанов¹ две са основните причини за възникването и развитието на ЮЛ, а именно – действието на закона за стойността и невъзможността на физическите лица сами да удовлетворят своите интереси. По тази причина няма да е пресилено и твърдението, че пазарната икономика, гражданското общество и правовата държава са практически немислими

---

¹ Стефанов, Г., Търговско дружествено право. Търговски дружества – общи положения. Отделни видове търговски дружества, В. Търново, 2014

без ЮЛ. За разлика от физическото лице (ФЛ), което е фактическа даденост, ЮЛ няма реално съществуване. То представлява творение на правото, такова правно явление, което съществува само по силата на закона. Съществува, обаче едно изключение, при което упражняването на търговска дейност не е обвързано с регистрация на търговско дружество и това е търговец, регистриран като земеделски производител съгласно Наредба № 3 от 29.01.1999 г. за създаване и поддържане на регистър за земеделските производители, издадена в изпълнение на чл.7 от ЗПЗП. При този случай, физическо лице упражнява стопанска дейност като такова, създавайки земеделска продукция, която реализира на пазара в качеството си на такова, без да е необходима регистрацията като ЮЛ – търговец по смисъла на чл. 63, ал. 1 от ТЗ.²

Целта на настоящия доклад е да се разгледат специфични проблеми, които възникват при неизпълнение на парични задължения от страна на стопанските субекти-зърнопроизводители спрямо кредиторите при наличие на солидарна отговорност и в частност ролята на правно-организационната форма на производителите при последващо събиране на задълженията при наличие на пасивна солидарна отговорност.

Обект на изследване в разработката са зърнопроизводители в България.

Предмет на изследване са правно-организационните форми, под които зърнопроизводителите осъществяват своята дейност и по-конкретно тяхната роля за справяне с проблеми, възникващи при неизпълнение на задължения

разработката са проблемите, които възникват при пристъпване към принудително удовлетворяване чрез предприемане на съдебни действия от страна на банковите институции срещу земеделски производители – физически лица и земеделски производители-дружества при наличие на солидарна отговорност по отношение на задължението.

За постигане на посочената цел, следва да бъде пояснена правната категория „правоотношение“, тъй като правоотношението между кредитор и длъжник възниква преди момента на неизпълнение. Правоотношенията са израз на волево поведение на правните субекти.³ От една страна субектите сами определят дали да осъществят действия, които биха породили правни последици, както и характера на тези действия. От друга - те проявяват воля за осъществяване на целените от тези действия резултати и цели. Неизпълнението на задълженията, предписани от правната норма, разрушава конкретното правоотношение. То съставлява нов юридически факт, който поражда и ново правоотношение от санкционен тип. Финансовите правоотношения се характеризират с двустранна си субектна организация, т.е винаги имат две страни, но на всяка една от страните може да се позиционират един или повече правни субекти. В литературата обаче редица автори застъпват и обосновават тезата, че са възможни и тристранни финансови правни отношения, както и такива, при които е на лице възможността на една от страните и по-специално на страната на финансовия длъжник да се конституират повече от един правен субект⁴. В последния случай говорим за усложнение в субектния състав на пасивната страна във финансовото правно отношение. Съгласно финансово правната теория тези усложнения се проявяват в следните хипотези: при представителство, при правоприемство, при отговорност за чужд финансов дълг и при

² Вж. чл. 2, т. 1 от ТЗ – Не се смятат за търговци физически лица, занимаващи се със селскостопанска дейност

³ Калайджиев, А., Облигационно право – Обща част, София, 2002

⁴ Костов М., Финансовоправни отношения, София., 1979 г.

отговорност на няколко задължени лица за едно финансово задължение.⁵ В настоящата разработка от значение е хипотезата, при която няколко задължени лица отговарят за едно финансово задължение спрямо кредитора.

Зърнопроизводителите са „зеделски производители“, чието легално определение се съдържа в §1 от ДР на Закона за подпомагане на земеделските производители, съгласно който „зеделски производители“ са физически и юридически лица, които произвеждат непреработена и/или преработена растителна и/или животинска продукция и продукция от риба и аквакултури, предназначена за продажба. Регистрирането на физическите лица като земеделски производители се извършва по реда, посочен в Наредба №3 от 29.01.1999 г. за създаване и поддържане на регистър за земеделските производители, издадена в изпълнение на чл.7 от ЗПЗП. Според чл.3 от същата, на регистрацията подлежат юридическите лица, едноличните търговци и физически лица, навършили 18 години, които стопанисват земеделска земя и/или осъществяват производство на земеделска продукция. Регистрацията на физическото лице се извършва в областната дирекция „Земеделие“ по постоянен адрес, вписва се в регистъра на земеделските производители и въз основа на вписването се издава регистрационна карта. В този смисъл, зърнопроизводителите са стопански субекти, за осъществяването на чиято дейност, същите могат да изберат измежду предоставените им от българското законодателство правно-организационни форми, предвидени в Търговския закон, а именно – АД, ЕАД, ООД, ЕООД, ЕТ, КД, КДА, СД и кооперации. Както вече, бе посочено в уводните изречения, земеделските производители могат да бъдат изключение за физически лица, упражняващи търговска дейност, без да са регистрирани като търговски дружества в специалния регистър на търговците (Търговски регистър). Следователно за тях съществува и възможността за извършване на търговска дейност като физически лица, посредством регистрацията им като земеделски стопани съгласно Наредба №3 от 29.01.1999г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани. Изборът на стопаните обикновено се определя от това дали извършват дейността си самостоятелно или в съдружие с други производители, както и личния избор за имуществената отговорност, която смятат да поемат за в бъдеще.

В практиката, най-често зърнопроизводителите избират да функционират под формата на ООД/ЕООД или като земеделски производители-физически лица. Характерна черта на ООД/ЕООД, която е и определяща при избора на този тип организиране на дейност, се съдържа в разпоредбите на чл. 113 от Търговския закон, а именно: „Дружество с ограничена отговорност може да се образува от едно или повече лица, които отговарят за задълженията на дружеството с дяловата си вноска в капитала на дружеството“. Противно на този тип дружества, земеделските производители-физически лица, носят пълна имуществена отговорност за задълженията си пред своите кредитори с цялото си имущество, в т.ч. и с притежавания от тях дял от семейната имуществена общност.

Дейността на земеделските стопани е обвързана с направата на големи инвестиционни разходи за машини, инвентар, суровини и обработки, което често изисква допълнително финансиране от външни източници на средства, които в повечето случаи са банкови институции. Отношенията между банките и стопаните относно заемането на средства са договорни и се уреждат посредством договори за кредит. С оглед осигуря-

---

⁵ Димитров П., Финансово право, АИ „Ценов“, Свищов, 2012 г.

ване на последващо възстановяване на отпуснатата чрез кредитиране сума, банките изискват от кредитополучателя да се впише гарант или т. нар. солидарно отговорно лице, към което може да насочи претенциите си при евентуално последващо неизпълнение. Солидарността в гражданското право е уредена в чл. 121 от Закона на задълженията и договорите, според който „освен в определените от закона случаи солидарност между двама или повече длъжници възниква само когато е уговорена“. Смисълът на солидарността като правен институт е да остави без значение за кредитора разпределението на дълга между солидарните длъжници, т.е. спрямо него всички длъжници да отговарят за цялото задължение⁶. За кредиторът е без значение кой от длъжниците ще плати. В практиката обаче, и по-специално при кредитиране на земеделски производители – физически лица се среща следния парадоксален случай, при който при уреждането на договорни взаимоотношения между банка и кредитоискател, вторият бива вписван в договора за кредит като кредитополучател чрез правно-организационна форма „Земеделски производител“ (ЗП) или „Частен земеделски производител“ (ЧЗП), а като солидарен длъжник се вписва същото физическо лице, но без качеството му на производител. Тук следва да се обърне внимание, че и двата субекта са физически лица, като първият е с разширена правосубектност, т.е. той е вписан като кредитополучател предвид на това, че упражнява стопанска дейност. В тази хипотеза, кредиторът е възприел, че земеделския производител и вписаното лице като солидарен длъжник са различни субекти, като очаква, че ако не би могъл да се удовлетвори от имуществото на първия, би могъл да насочи принудителни действия към солидарно отговорното лице. В този случай, предвид на това, че ЗП и ЧЗП са физически лица, то тяхното имущество припокрива изцяло патримониума на солидарния длъжник. Следователно, може да се обобщи, че според схващането на кредиторите, кредитополучателят и съдлъжникът в настоящата хипотеза са различни субекти – търговец и съответно физическо лице, а на практика първият може да се удовлетвори само от един субект, макар и в договора да има вписана солидарна отговорност. От това заключение може да се изведе и твърдението, че в настоящия случай кредиторите не са надеждно обезпечени, което води до риск от евентуална неудовлетвореност и невъзможност за събиране на задълженията занапред.

Изхождайки от факта, че кредитополучателят и съдлъжникът са едно и също физическо лице с еднакъв обем на имуществени права, следва да се обърне внимание на това, дали същото не уврежда кредитора, сключвайки договор при неизгодни условия. В теорията, обаче, подобна отговорност, може да се търси само от представителя на търговската банка, който сключва сделката, извършвайки правни действия и прави волеизявления от името на представлявания, в следствие на което и правните последици от неговите действия възникват не за него самия, а директно за представлявания търговец, и то в случай, че бъде доказано намерение за увреждане на представляваният.⁷ (чл. 289 от ТЗ).

Във втората хипотеза дружество, регистрирано като такова по по чл. 63, ал. 1 от Търговския закон, всъпвайки в правоотношение с кредитор, обикновено обезпечава вземането си и чрез включване на солидарна отговорност към договорните отношения,

⁶ Александрова, Е., „Солидарна отговорност за финансови задължения“, Научни трудове на Русенския Университет, 2014, том 53, серия 7

⁷ Вж. чл. 289 от ТЗ - Упражняването на право въз основа на търговска сделка е недопустимо, ако се извършва само с намерение да се увреди другата страна.

като за целта се подписват и приемат условията по договора и от страна на съдлъжник. Това солидарно отговорно лице обикновено е управител или съответно едноличен собственик на капитала (при ЕООД) на дружеството-кредитополучател. В тази хипотеза, когато дружеството изпадне забава и задължението се обяви за предсрочно изискуемо съгл. чл. 60, ал. 2, кредиторът може да насочи изпълнението, както срещу дружеството, така и срещу вписаното солидарно-отговорно лице. В настоящата ситуация, обаче, те имат различна отговорност. При дружествата – ООД, ЕООД, АД, същите отговарят само със имуществото, което е внесено под формата на капитал от учредителите, т.е. съдружниците или едноличният собственик на капитала отговоря ограничено само с имуществото, което е собственост на дружеството⁸. При наличие на солидарна отговорност от физическо лице – управител или едноличния собственик на капитала или трето задължено лице, кредиторът има право да насочи претенцията си към цялото му секвестрируемо имущество. В този смисъл, при предоставяне на средства на дружества, обезпечени със солидарно-отговорно физическо лице, кредиторитър е по-надежно обезпечен, тъй като може да се удовлетвори от два патримониума – този на дружеството и този на физическото лице и то в неговата секвестрируема цялост.

Друга съществена разлика между зърнопроизводителите – физически лица и тези регистрирани като дружества по търговския закон е искането от правоимащ кредитор да открие производство по несъстоятелност. Според чл. 607а, ал. 1 и ал. 2 „производство по несъстоятелност се открива за търговец, който е неплатежоспособен. Освен при неплатежоспособност, производство по несъстоятелност се открива и при свръхзадълженост на дружество с ограничена отговорност, акционерно дружество или командитно дружество с акции“. Института на несъстоятелност касае единствено дружествата, регистрирани по търговския закон, следователно срещу длъжници зърнопроизводители-физически лица, не може да се иска откриване на такова производство и удовлетворяване от сформирания на по-късен етап маса на несъстоятелността от страна на кредиторите, което намалява възможността на последните да получат вземанията си за вбъдеще.

Предвид гореизложеното, може да се обобщи, че изборът на правно-организационна форма от страна на зърнопроизводителите за осъществяване на търговска дейност има особено значение при установяване на договорни взаимоотношения с кредитори. В случай на последващо неизпълнение от страна на търговския субект, физическото лице регистрирано като земеделски производител, отговоря изцяло с пълното си секвестрируемо имущество, но елементът с вписване на солидарно отговорно лице без качество на производител не води до никакви последици и не обезпечва допълнително кредиторът, какъвто е смисъла на института на солидарната отговорност. От друга страна, учредителите на дружества регистрирани като такива съгласно разпоредбите на Търговския закон, носят ограничена отговорност до размера на имуществото внесено като капитал при учредяване на дружеството, както и допълнителното имущество, което търговецът е придобил в следствие на своята дейност. При кредитиране на тези търговски субекти, вписването на солидарна отговорност спрямо трето задължено физическо лице е напълно обосновано и необходимо, с оглед по-надежно обезпечаване на вземането за бъдещи периоди, тъй като кредиторът може да насочи изпълнителни действия по отношение на два отделни субекта с два различни патримониума.

---

⁸ Калайджиев, А., Търговски дружества. Персонални дружества. Дружества с ограничена отговорност, София, 2014

Използвана литература

1. Ангелов А, (1975), Финансово право на Р. България, четвърто преработено издание, СУ „Климент Охридски“
2. Димитров П, (2012), Финансово право, АИ „Ценов“, Свищов
3. Закон за кредитните институции В сила от 01.01.2007 г. изм. и доп. ДВ. бр.64/18.07.2020г.
4. Калайджиев, А.,(2002), Облигационно право – Обща част, София
5. Калайджиев, А., (2014), Търговски дружества. Персонални дружества. Дружества с ограничена отговорност, София
6. Кожухаров, А., (1992), Облигационно право. Общо учение за облигационното отношение. Книга първа, София
7. Кожухаров, А., (1992), Облигационно право. Общо учение за облигационното отношение. Книга втора, София
8. Костов М, (1979), Финансовоправни отношение, София
9. Стефанов, Г.,(2014), Търговско дружествено право. Търговски дружества – общи положения. Отделни видове търговски дружества, В. Търново
10. Стоянов, Ив., Финансово право, „Фенея“, София, 2010 г.
11. Търговски закон на Република България в сила от 01.07.1991г. изм. и доп. ДВ. бр.64/18.07.2020г.

За контакти: докторант Петя Русева
Икономически университет – Варна
e-mail: pettie@abv.bg